

ПИТАННЯ ВІДШКОДУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ШКОДИ ЗАВДАНОЇ НА АВІАЦІЙНОМУ ТРАНСПОРТІ

Регіна Рамізівна БАЙРАМОВА,

*студентка 4-го курсу групи 749ю
Національного аерокосмічного університету
ім. М. Є. Жуковського «Харківський
авіаційний інститут»
r.r.bairamova@student.khai.edu*

Науковий керівник: Федосенко Н. А., канд. юрид.
наук, доцент, доцент кафедри права гуманітарно-
правового факультету Національного
аерокосмічного університету
ім. М. Є. Жуковського «Харківський
авіаційний інститут»

У сучасних дослідженнях цивільного права значна увага приділяється питанням відшкодування моральної шкоди, як способу захисту прав та інтересів громадян. Проте в сфері авіаційних перевезень відшкодуванню моральної шкоди завданої саме діями авіаперевізника приділяється відносно мало уваги. Оскільки значна частина позовів стосується не лише стягнення вартості перевезення або компенсації, а й стягнення з перевізника моральної шкоди, вважаємо за потрібне проаналізувати це питання.

Авіаційний транспорт є одним з найбільш важливих засобів транспортування, який використовується для перевезення людей та вантажів. Оскільки авіаційний транспорт пов'язаний з ризиком, виникнення аварій та інших подій, що можуть завдати шкоди життю, здоров'ю та майну, часто є неминучим. В такому випадку відшкодування моральної шкоди є важливим аспектом захисту прав споживачів та інших осіб, які можуть бути постраждалими внаслідок дій авіаперевізника.

Проблематика відшкодування моральної шкоди, завданої авіаційним транспортом в Україні, пов'язана зі значними труднощами, які стикаються пасажир та інші постраждалі особи, вимагаючи компенсації за психологічну та емоційну травму, що була завдана в результаті аварій та інших подій, пов'язаних з авіаційним транспортом.

Відповідно до п. 3 Постанови Пленуму Верховного Суду України "Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди" під моральною шкодою належить розуміти втрати немайнового характеру внаслідок моральних чи фізичних страждань, або інших негативних явищ, заподіяних фізичній чи юридичній особі незаконними діями або бездіяльністю інших осіб [1]. Але в свою чергу, у законодавстві України відсутні статті, які б встановлювали чіткі критерії визначення моральної шкоди та умови її відшкодування. Це створює певні труднощі для тих, хто звертається за компенсацією, а також може призвести до нерівності в оцінці завданої шкоди.

Крім того, існують труднощі зі збором доказів, що підтверджують факт завданої моральної шкоди. У більшості випадків доказами є свідчення психологів та психіатрів, але існує проблема з об'єктивністю оцінки моральної шкоди та встановлення її розміру. Так, у рішенні Київського апеляційного суду у справі № 753/6832/20 від 08.02.2021 р. суд апеляційної інстанції задовольнив вимоги позивача щодо відшкодування моральної шкоди. Крім того, суд апеляційної інстанції встановив, що висновку суду першої інстанції в частині вирішення вимог про відшкодування моральної шкоди не відповідають обставинам справи: відмовляючи в задоволенні вимог про відшкодування моральної шкоди суд зазначив, що позивачі не довели наявність моральних страждань та їх розмір. В свою чергу, Київський апеляційний суд встановив, що суд першої інстанції не надав жодної оцінки доводам позивача, які посилались на те, що перенесли стрес, оскільки подорожували з малолітніми дітьми, внаслідок затримки рейсу більше ніж на 7 годин [2].

Також, питання про відшкодування моральної шкоди є складним у зв'язку з відсутністю єдиного механізму врегулювання цього питання. Існують різні підходи до визначення розміру компенсації за моральну шкоду та процедури її відшкодування у різних авіаперевізниках та судових органах. Це може призвести до нерівності в оцінці завданої моральної шкоди та визначенні розміру компенсації, що породжує несправедливість та необґрунтовані різниці в обсязі компенсації за однакові або схожі випадки. У справі “Станков проти Болгарії” Європейський суд з прав людини зазначив, що оцінка моральної шкоди по своєму характеру є складним процесом, за винятком випадків коли сума компенсації встановлена законом [3].

Яскравим прикладом наявності проблеми у визначенні та справедливому обґрунтуванні розміру компенсації моральної шкоди може слугувати рішення Київського апеляційного суду у справі № 753/92/21 від 03.11.2022 р. Суд апеляційної інстанції залишив рішення Дарницького районного суду м. Києва від 9 квітня 2021 року без змін, відповідно до якого розмір компенсації за моральну шкоду був істотно зменшений. Позивачка в апеляційній скарзі зазначила, що суд не зазначив, які саме підстави слугували для зменшення розміру грошового відшкодування моральної шкоди, в достатній мірі не врахував усіх обставин, які впливають на визначення розміру відповідної компенсації, глибину та тривалість душевних страждань позивача як вагітної жінки в умовах затримки і очікування авіарейсу. Крім того, вона зазнала певних незручностей, що негативно позначилося на її психологічному та фізичному стані та призвело до моральних страждань, а неправомірні дії відповідача негативно вплинули на емоційний стан позивача та її плоду [4].

Як слушно зазначає Т. А. Тодорошко, на практиці визначення розмірів нарахування компенсації моральної шкоди суд найчастіше приймає рішення на власний розсуд, і проблемою є те, що досить часто під час розрахунків суд не бере до уваги всіх обставин справи, і рішення є необґрунтованими та неточними, та є незрозуміло, як суддя розраховує ступінь тяжкості страждань особи [5].

У порівнянні з українським, цікавим є досвід закордонних судів. Так, у США, окрім вирішення розміру моральної шкоди присяжними, існує

проходження психологічної експертизи, яка дасть змогу суду максимально чітко зрозуміти ступінь страждань особи та розмір її вимог. У Франції суд задовольняє позови про компенсацію моральної шкоди, керуючись вимогами справедливості, що розуміється як не посилення на арифметичні розрахунки, а врахування всіх обставин справи, дослідження зв'язків, що є окремими випадками моральної шкоди й вимогами позивача [6]. Загалом, інститут морального відшкодування в країнах англо-саксонської правової системи є більш розвиненим, ніж у романо-германської, до якої належить Україна, свідченням чого є високі розміри компенсації, чітко встановлені схеми розрахунку даного виду збитків.

Таким чином, проблематика відшкодування моральної шкоди, завданої авіаційним транспортом в Україні, потребує залучення уваги законодавців, адвокатів, психологів та представників авіаперевізників з метою створення чіткої процедури визначення моральної шкоди та встановлення єдиного механізму врегулювання питання відшкодування за її завдання. Також доцільним є взяття до уваги закордонної практики відшкодування моральної шкоди, зокрема через залучення експертизи, тим самим гарантуючи справедливість присудження компенсації позивачу за завдану діями авіаперевізника моральну шкоду.

Список використаних джерел:

1. Про судову практику в справах про відшкодування моральної (немайнової) шкоди: постанова Пленуму Верховного Суду України № 4 від 31 березня 1995 р. Редакція від 27.02.2009 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0004700-95> (дата звернення: 20.02.2023).
2. Рішення Київського апеляційного суду у справі № 753/6832/20 від 08.02.2021 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94790193#> (дата звернення: 20.02.2023).
3. Справа “Stankov v. Bulgaria”, заява № 68490/01, рішення від 12.06.2007. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22fulltext%22%3A%22CASE%20OF%20STANKOV%20v.%20BULGARIA%22%22%2C%22itemid%22%3A%22001-81606%22%7D> (дата звернення: 20.02.2023).
4. Рішення Київського апеляційного суду у справі № 753/92/21 від 03.11.2022 р. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/107204847> (дата звернення: 20.02.2023).
5. Тодорошко Т.А., Пушкіна О.В., Бочарова М.О. Проблемні аспекти відшкодування моральної шкоди в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції № 1*, 2019. С. 62-65.
6. Шимон С. І. Цивільне та торгове право зарубіжних країн. Компенсація моральної шкоди в праві зарубіжних країн: навч. посібник. (курс лекцій). URL: <https://buklib.net/books/25664> (дата звернення: 20.02.2023).